

УДК 637.5.032

*I.В. Власенко д. е. н., професор кафедри
Вінницький національний аграрний університет*

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТК РИНКУ М'ЯСНОЇ СИРОВИНИ В УКРАЇНІ

Досліджено сучасний стан виробництва м'яса в Україні за видами сировини та категоріями господарств, розглянуто стан експорту та імпорту а також основних виробників цього виду продукції. Висвітлено основні проблеми галузі та окреслено шляхи їх подолання в сучасних умовах господарювання.

***Ключові слова:** виробництво м'яса, купівельна спроможність населення, споживання м'яса, господарства населення, сільськогосподарські підприємства, експорт, імпорт м'яса.*

*I.V. Vlasenko, Dr.Sc.Ec., Professor
Vinnytsia National Agrarian University*

THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE MARKET OF RAW MEAT IN UKRAINE

We investigated the current state of meat production in Ukraine by type of raw material and categories of farms, reviewed the state of export and import as well as the main producers of this type of product. The main problems of the industry and outlined ways to overcome them in the current economic conditions.

Keywords: meat production, purchasing power, consumption of meat, farms, agricultural enterprises, export, import of meat

*И.В. Власенко д. э. н., профессор кафедры
Винницкий национальный аграрный университет*

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ РЫНКА МЯСНОГО СЫРЬЯ В УКРАИНЕ

Исследовано современное состояние производства мяса в Украине по видам сырья и категориям хозяйств, рассмотрено состояние экспорта и импорта а также основных производителей этого вида продукции. Освещены основные проблемы отрасли и намечены пути их преодоления в современных условиях хозяйствования.

***Ключевые слова:** производство мяса, покупательная способность населения, потребление мяса, хозяйства населения, сельскохозяйственные предприятия, экспорт, импорт мяса*

Виробництво м'яса та м'ясопродуктів завжди було і залишається важливим завданням держави, вирішення якого повинно стати одним з пріоритетних напрямків розвитку економіки України, здатним забезпечити населення якісним повноцінним харчуванням та робочими місцями.

Обсяги виробництва м'яса великої рогатої худоби в Україні щорічно скорочується, а впродовж 20 останніх років це досить збиткове виробництво. Водночас, у в багатьох країнах світу виробництво м'яса великої рогатої худоби є прибутковим та перспективним напрямом агробізнесу, а яловичина цінується як високоякісне м'ясо – одне з важливих джерел забезпечення незамінного тваринного білка в харчуванні людей різного віку. Дослідженню питань щодо формування та розвитку ринку м'ясної сировини та продукції, балансу м'яса в Україні, чисельності поголів'я худоби та птиці, структури виробництва присвячені праці таких вітчизняних науковців і практиків: О.М. Шпичак, О.В. Боднар, Н.Г.

Копитець [1], М.В. Гладій, П.Т. Саблук [2], М.В. Присяжнюк, М.В. Зубець [3], М.П.Денисенко [4] та інших. Однак складність і багатогранність питань, пов'язаних із вирішенням відповідних проблем, зумовлює необхідність подальших досліджень.

Мета статті - дослідження якісних та кількісних характеристик стану виробництва м'яса в Україні; визначення основних чинників, що впливають на нього, пріоритетних напрямків та перспектив його розвитку.

Матеріали та методи. *Об'єкт дослідження* – структура виробництва м'яса за видами суб'єктів господарської діяльності; стан споживання м'яса населенням України.

Застосовано загальнонаукові методи пізнання економічних процесів: аналіз, синтез, абстракція, дедукція. Для вивчення та всебічного аналізу об'єкта дослідження застосовано монографічний метод а також спеціальні методи дослідження – абстрактно-логічний, статистичний та розрахунково-конструктивний, балансовий.

Інформаційна база дослідження – чинні законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, власні спостереження автора, офіційні дані Державної служби статистики України.

Результати досліджень. В результаті наших досліджень встановлено, що найефективнішим в Україні є ринок м'яса птиці. На даному ринку відсутні суттєві проблемні питання щодо виробництва, якості, збуту чи експорту цієї продукції. Відзначається чітка тенденція скорочення виробництва яловичини і телятини та нарощування виробництва м'яса птиці. У загальній структурі виробництва м'яса складає 48.9% м'ясо птиці, 31.3% – свинини і 17.9% – яловичини і телятини. [5]. Найбільш проблемним в Україні залишається ринок яловичини і телятини. Виробництво даної продукції низькоефективне і майже на 3/4 сконцентровано в господарствах населення. Розвиток м'ясної галузі та відкриття нових ринків для експорту м'яса і м'ясопродуктів вітчизняними виробниками є складним, але стратегічно важливим питанням. За січень - квітень 2016 року в Україні було вироблено 801.5 тис.тон м'яса усіх видів (в забійній вазі) усіма категоріями господарств (*табл. 1*).

Таблиця 1

Виробництво м'яса за видами сировини і категоріями господарств, тис. т*

Продукція	Роки												Січень – квітень 2016		
	2012			2013			2014			2015					
	всі категорії господарств	сільськогосподарські підприємства	господарства населення	всі категорії господарств	сільськогосподарські підприємства	господарства населення	всі категорії господарств	сільськогосподарські підприємства	господарства населення	всі категорії господарств	сільськогосподарські підприємства	господарства населення	всі категорії господарств	сільськогосподарські підприємства	господарства населення
всього	2208	1269,6	938,4	2389,8	1441,7	948,1	2358,6	1451,6	907,0	779,1	473,4	305,7	801,5	502,0	299,5
яловичина і телятина	388,5	97,3	291,2	427,8	110,5	317,3	412,7	98,4	314,3	92,7	29,5	63,2	92,3	28,8	63,5
свинина	700,8	303,8	397,0	748,3	362,3	386,0	742,6	377,0	365,6	304,5	129,2	175,3	297,5	128,4	169,1
м'ясо птиці	1074,7	868,1	206,6	1168,3	966,6	201,7	1164,7	974,4	190,3	376,2	314,5	61,7	405,7	344,2	61,5
інше	44	0,4	43,6	45,4	2,3	43,1	38,6	1,8	36,8	5,7	0,2	5,5	6,0	0,6	5,4

* Розраховано на основі даних Державного комітету статистики України [6; 7; 8]

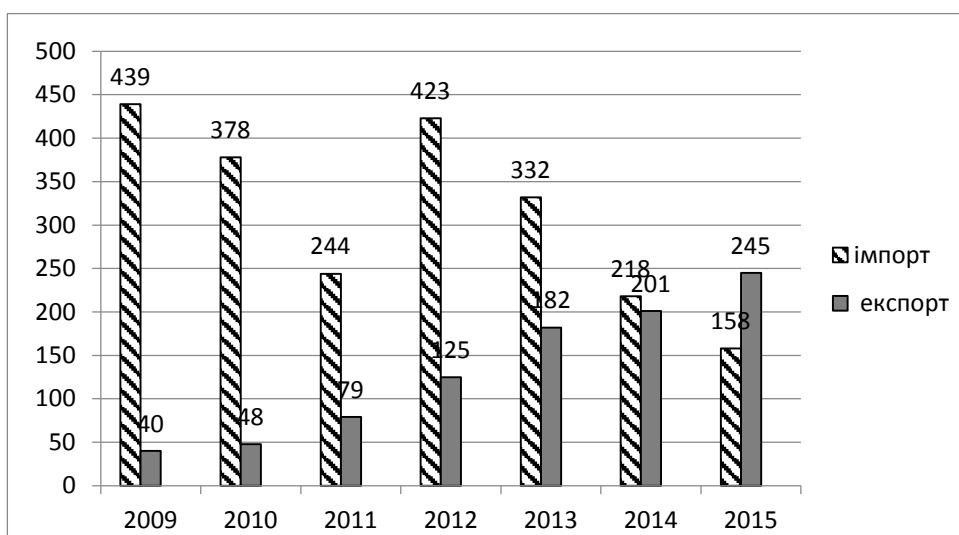
Як видно з даних таблиці 1, за останній рік, після стрімкого падіння виробництва м'яса у 2015 році спостерігається деяке збільшення загального виробництва м'яса, при цьому є явне скорочення виробництва м'яса яловичини, телятини та свинини, а збільшення – м'яса птиці. Разом з тим прослідковується тенденція до скорочення виробництва м'яса у господарствах населення та збільшення його виробництва на сільськогосподарських підприємствах, знову ж таки переважно за рахунок м'яса птиці, виробництво якого на сільськогосподарських підприємствах за останній рік зросло на 9,4 %. На даному етапі розвитку України ринок яловичини є найбільш проблемним, оскільки демонструє тенденцію до скорочення виробництва.

В Україні, в умовах недовиробництва яловичини і телятини існують проблеми зі збутом. В умовах сьогодення яловичина не є основним видом споживання м'яса. Ключовим стримуючим фактором споживання в Україні так званого червоного м'яса (свинина, яловичина, баранина) є зниження купівельної спроможності населення. Українці не можуть собі дозволити в достатній кількості споживати всі види червоного м'яса. Згідно даних Асоціації свиноводів України, вже кілька років спостерігається скорочення попиту на свинину. На кінець 2015 року ми бачили падіння попиту на свинину на рівні 23-25 % порівняно з 2013 роком. Попит продовжує падати хоча і меншими темпами. Виробники скаржаться, що працюють на внутрішньому ринку на грані рентабельності. В середньому по Україні м'яса споживається 50,6 кг. За науково-обґрунтованої норми, загалом на одну особу на рік споживання м'яса повинно становити 82 кг. Реальний рівень споживання м'яса на душу населення в Україні у 2015 році становив 42,6 кг, знизившись з 46,5 кг в 2014 році, і значно відстає від аналогічного показника в країнах ЄС (в середньому 65 кг на душу населення). Рівень споживання м'яса в Україні на душу населення на рік на 35 – 45 % нижчий, ніж у розвинутих державах світу. Сьогодні виробництво яловичини і телятини в структурі м'ясного балансу займає менше 20 % проти 45 %, як це було раніше [9; 10].

Суттєва різниця у споживанні дає змогу оцінити потенціал зростання вітчизняного ринку м'яса. Чітка тенденція прослідковується у експорті м'яса. Так, експорт м'яса птиці у 2015 році зріс на 46 % (до 178 тис.т) порівняно з попереднім роком. Продукція птахівництва постачається в основному в Ірак, Єгипет, Євросоюз. Загалом експорт м'яса за 9 місяців 2016 року порівняно з аналогічним періодом 2015 року зріс на 21 % і склав 218 тис.т. При цьому таке зростання обумовлене рекордними обсягами експорту птиці, в той час як експорт свинини показав рекордне скорочення – у 25 разів. Щодо експорту яловичини, то він також скоротився вдвічі у порівнянні з відповідним періодом 2015 року [15; 16; 17; 18]. Основним постачальником курятини на український ринок є Польща, на яку припадає близько половини обсягу поставок, на другому місці знаходиться Німеччина з часткою 28 % в структурі імпорту. Загалом імпорт м'яса за 9 місяців 2016 року порівняно з аналогічним періодом 2015 року зріс – на 17 % (128 тис.т).

Імпорт свинини скоротився більше ніж у 8 разів – до 3,5 тис. т, а яловичини – більше ніж у 2 рази – до 0,9 тис.т. Зменшення імпорту м'яса пов'язано зі скороченням попиту на нього в Україні та девальвацією гривні.

Доля імпорту у внутрішньому продовольчому ринку споживання складає близько 8%. За січень 2016 року до України було імпортовано 9 тис. т м'яса, що на 64 % перевищує показники січня 2015 року (рис.4).

Рис.4. Експорт та імпорт м'яса і м'ясопродуктів (включаючи субпродукти та жир-сирець) тис. т.

Звичайно, Україна має резервні можливості розвитку м'ясної галузі, реалізація яких не тільки забезпечить населення м'ясом та м'ясопродуктами а також дасть можливість збільшити обсяги постачання продукції на міжнародний ринок. Для розвитку галузі необхідно прискорити процеси залучення інвестицій у модернізацію виробництва, вдосконалення законодавчої та нормативної баз з питань забезпечення якості та безпечності продукції, зокрема, запровадивши систему НАССП на підприємствах, які виробляють м'ясну продукцію на експорт.

М'ясна галузь нашої держави потребує розвитку, подолання стримуючих факторів та недоліків. Враховуючи те, що значна частина продукції виробляється господарствами населення а також переважання виробництва м'яса птиці в загальному обсязі, вважаємо за доцільне здійснення комплексу таких організаційно-економічних заходів:

- спрямування державної підтримки для виробників свинини та яловичини, для вирівнювання балансу споживання та як такої сировини, що є перспективною в плані експорту;
- розвиток широкої збутової мережі з охопленням невеликих сільських населених пунктів, оскільки саме господарства населення є основним виробником м'яса яловичини та свинини на даному етапі;
- запровадження дієвого взаємозв'язку між господарствами населення та сільгоспідприємствами щодо реалізації молодняка худоби для відгодівлі;
- стимулювання залучення іноземних та внутрішніх інвестицій у м'ясну галузь, оскільки зростає зацікавленість імпортерів у нашій продукції.

Реалізація зазначених заходів сприятиме розвитку ринку м'яса в Україні та зростанню фонду споживання у розрахунку на одну особу. Збільшення обсягів виробництва м'яса дозволить також сформувати значний експортний потенціал у галузі.

Висновки

Проведене дослідження висвітлює тенденції розвитку ринку м'яса в Україні, та показало, що цей сектор економіки розвивається переважно в напрямку виробництва та переробки м'яса птиці. Розглянувши якісні та кількісні характеристики стану виробництва м'яса в Україні та визначивши основні чинники, що впливають на нього, можна окреслити пріоритетні напрямки та перспективи його розвитку, а саме: зосередити увагу на виробництві таких видів м'яса, як свинина, яловичина, доля яких значно скоротилася в порівнянні з м'ясом птиці.

Для зміни ситуації та збалансування виробництва м'яса необхідно здійснити цілий комплекс організаційно-економічних заходів. Україна має резервні можливості розвитку м'ясної галузі, реалізація яких не тільки забезпечить населення м'ясом та м'ясопродуктами а також дасть можливість збільшити обсяги постачання продукції на міжнародний ринок. Для розвитку галузі необхідно прискорити процеси залучення інвестицій у модернізацію виробництва, вдосконалення законодавчої та нормативної баз з питань забезпечення якості та безпечності продукції, зокрема, запровадивши систему НАССП на підприємствах, які виробляють м'ясну продукцію на експорт.

Виробництво м'яса може стати прибутковим і конкурентоспроможним видом агробізнесу в економіці України.

Література

1. Ринок м'яса великої рогатої худоби / О.М. Шпичак, О.В. Боднар, Н.Г. Копитець [та ін.] // Поточна кон'юнктура і прогноз ринків сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні на 2014/2015 маркетинговий рік ; за ред. О.М. Шпичака. – К. : ННЦ ІАЕ, 2014. – Вип. 21. – С. 168–191.
2. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України : [монографія] / М.В. Гладій, П.Т. Саблук, Н.Г. Копитець [та ін.] ; за ред. М.В. Гладія. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 354 с.
3. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / М.В. Присяжнюк, М.В. Зубець, П.Т. Саблук [та ін.] ; за ред. М.В. Присяжнюка [та ін.]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
4. Денисенко М.П. Проблеми та перспективи розвитку м'ясного скотарства в Україні / М.П. Денисенко // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/>.
5. Пуцентейло П.Р. Конкурентоспроможність м'ясного скотарства України: теорія і практика: [монографія] / П.Р. Пуцентейло. – Тернопіль: Економічна думка, 2011.
6. Стан тваринництва в Україні за 2012 р. Стат. бюлетень. – К., 2012. – 129 с.
7. Стан тваринництва в Україні за 2013 р. та за 2014 р. Стат. бюлетень. – К., 2014. – 129 с.
8. Стан тваринництва в Україні за 2015 р. Стат. бюлетень. – К., 2015. – 114 с.
9. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2014 р.: стат. зб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Україна посідає 85-е місце в світі за споживанням м'яса на душу населення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shuvar.com/index.php?mod=news&cmd=details&id=620>
11. Today's Changing Meat Industry and Tomorrow's Beef Sector. /Bastian Ch., Bailey DV., Menkhaus D. and Glover T. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ag.arizona.edu/arec/wemc/papers/Today_Tomorrows.html.
12. Виробництво яловичини в світі скоротиться на 1,5% [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/virobnitstvo_yalovichini_v_sviti_skorotitsa_na_15/.
13. Огляд м'ясопереробної галузі у світі [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bakertilly.ua/media/pdf/ BT_Meat2013.pdf.
14. Відділ сільського господарства уряду США. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.usda.gov.
15. Штрубенгоф Х.В. Ринок свинини — реальні можливості для України // Галузевий інформаційний портал. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.svynarstvo.in.ua.
16. Регмі А. Світове сільське господарство та торгівля / А. Регмі, М. Мелхар. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukragroportal.com/propoz/tem.html?PropozRubID=10&Year=&NumID=&obl=&ItemID=102&Page=160>.

17. Особенности и перспективы развития рынка мяса и мясопродуктов. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.meat.com.ua/pol/?id=4>.
18. Galyean M. The future of beef production in North America. /M. Galyean, Ch. Ponce, J. Schutz [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.animalsciencepublications.org>.
19. Тваринництво України за 2014 р.: Стат. зб. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.